

TEKNOLOGIANTUTKIMUKSEN PERINNE JA UUDET SUUNNAT

11.–12.3.2004 HELSINKI

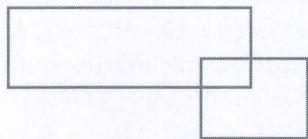
Petri Paju

Suomen tieteen- ja teknologiantutkimuksen seura ry järjesti maaliskuussa Helsingissä kaksipäiväisen seminaarin, jonka aiheena oli teknologiantutkimus. Seminaarin julkilausuttuna tarkoituksena oli sekä tehdä tunnetuksi suomalaista teknologiantutkimusta että edistää alan tutkijoiden yhteistyötä. Lisäksi seminaarin oli tarkoitus luoda katsaus suomalaisen teknologiantutkimuksen perintöön ja uusiin suuntauksiin. Seura järjesti tapahtuman yhteistyössä Helsingin yliopiston viestinnän laitoksen kanssa. Tapahtuman taustalla vaikutti myös suomalaisen tieteen- ja teknologiantutkimuksen hajanaiseksi kehittynyt nykytilanne, jossa Tampereelle ja Helsinkiin ollaan muodostamassa tutkimusalan keskittymiä. Esittelen seuraavassa seminaarin pääasiallista antia ja joitakin sen herättämiä ajatuksia.

LUENTOJA TUTKIMUKSEN PERINTEESTÄ JA UUSISTA SUUNNISTA

Tilaisuuden aloittivat kaksi kutsuttua luennoitsijaa, professorit Raimo Lovio ja Hannu Salmi. Ensin esitelmöi Raimo Lovio, pitkän linjan teknologian tutkija. Hän puhui nimenomaan seminaarin otsikon aiheesta nostaan esiin teknologiantutkimuksen tärkeitä teemoja 1970-luvulta tähän päivään; 1970-luvulla alkaneita suuntia olivat marxilainen kapitalismikritiikki, Suomen teknologisen modernisoinnin tutkimus ja evolutionaarinen taloustiede. Marxilaisen kritiikin jälkeläisiä on nykyään vaikkapa työn tut-

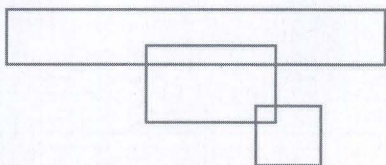
kimus ja sen liian vähälle huomiolle jäänyt aihe, eli teknologinen muutos ja työttömyys. 1980-lukua Lovio luonnehti poliittisten vaihtoehtoliikkeiden ajaksi – sivilisaatiokriittinen näkökulma teknologiseen kehitykseen, teknologian sosiologia ja historia nousivat, sekä kehitettiin sosiaalisten innovaatioiden (Perez) konsepti. 1990-luvulla tutkimuskentällä tapahtui kulttuurinen käänne ja muun muassa monenlainen käyttäjälähtöinen teknologiantutkimus alkoi. 2000-luvulla puhuja toivoi eri tutkimuslinjojen vuorovaikutuksen lisääntyvän, mutta korosti myös, että tutkimusalojen tulisi säilyttää yhteys perustieteisiin ja pyrkiä näin estämään eristyminen vain teknologian-

Suomen tieteen- ja teknologiantutkimuksen seura ry

Suomen tieteen- ja teknologiantutkimuksen seura ry perustettiin vuonna 1985. Vuoteen 2002 asti sen nimenä oli Suomen tieteen- ja teknologiantutkimuksen seura. Seura edistää maassamme tieteeseen ja teknologiaan, sekä niiden yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen rooliin ja merkitykseen kohdistuvaa tutkimusta, sekä vastaavaa julkaisu- ja opetustoimintaa. Se kokoaa yhteen tieteestä kiinnostuneita sosiologeja, filosofeja, historioitsijoita, psykologeja sekä muita alan asiantuntijoita. Seurassa on tällä hetkellä noin 200 jäsentä. Seura julkaisee kaksi kertaa vuodessa ilmestyvää kansainvälistä tieteen- ja teknologiantutkimuksen julkaisua: *Science Studies, an Interdisciplinary Journal for Science and Technology Studies*.

Seuran sivut:
<http://pro.tsv.fi/stts/>

tutkimuksen kentäksi. Yhteenvetoni esitelmästä on kovin puutteellinen, enkä varmaan ole ainoa joka toivoisi Lovion kirjaavan ajatuksensa ja kokemuksensa laajemmankin yleisön käyttöön.

Kulttuurihistorioitsija Hannu Salmi pohti luennossaan teknologian historian tutkimuksen vaiheita ja eroa muun muassa mediahistoriaan. Salmi selvitti teknologian kulttuurihistorian sisältöä ja sitä, miten teknologiaa voidaan tarkastella kulttuurin tuotteenä ja osana. Erityisesti hän keskittyi teknologisen muutoksen mielikuvan tulkintoihin. Ei ole samantekevää, miten teknologiasta puhutaan tai miten se esitetään, koska teknologinen tulevaisuus punotaan paitsi reaalista myös imaginaarisesta aineksestä. Konkreettisenä esimerkkinä Salmi käsitteli puhetta teknologian käyttöönoton välttämättömyydestä. Miten vaikkapa televisio tehtiin julkisuudessa tutuksi suomalaisille 1950-luvulla jo vuosia ennen kuin oikeita TV-vastaanottimia saattoi maassamme käyttää. Teknologisen muutoksen tarkasteluun tulisi siis sisällyttää myös mielikuvien ja tunteiden merkitys kehitysprosessissa.

Kaiken kaikkiaan nämä luennot esittelivät monipuolisesti tutkimuksen perinnettä ja ehtivät hieman myös viittoja uusiin suuntiin. Ylipäänsä esitelmien jälkeen tajusin, että vastaavaa luennointia teknologiantutkimuksesta ei juuri ole ollut kuultavissa aiemmin. Tällaista kaivataan lisää!

KIRJO ESITELMIÄ

Tutkijoiden pitämiä esitelmiä tai papereita saatiin kuulla nelisenkymmentä. Ohjelma sisälsi esimerkiksi selvityksen eri toimijoiden ajatuksista kansalaisosallistumisen tarpeelli-

suudesta geenitekniikkalain uudistamisessa, ruuan ja terveellisyys teknologisoitumisen ja kuntien kodinpalvelun käyttöönottamien internetsovellusten ongelmat ja haasteet. Kulttuurinen näkökulma teknologiaan oli vahvasti esillä, samoin käyttäjälähtöinen tutkimus. Puhujat edustivat niin ikään laajaa kirjoa eri tieteitä ja tutkimusaloja perinteen-tutkimuksesta filosofiaan, sosiologiaan, historiaan ja kauppatieteisiin. Samaten osanottajia oli useista korkeakouluista Helsingin ulkopuolelta. Monia tutkijoita yhdisti ProACT- tai muun tutkimusohjelman jäsenyys. Esielmien otsikot ja esiintyjät löytyvät seuran kotisivujen kautta enkä lähde niistä tässä tarkemmin käsittelemään. Teknologian historian tutkijoiden kannattaa tutustua tutkimusaiheisiin siksikin, että tietävät min-käläiset nykypäivän asiat teknologian tutkijoita askarruttavat.

LOPPUPANEELI JA TAPAHTUMAN NÄKYVYYS

Konferenssin päätti paneelikeskustelu, johon oli kutsuttu osanottajia eri yliopistoista ja Tekesistä. Paneelin anti jäi lähinnä sen keskustelijoiden alkupuheenvuoroihin, koska varsinaista keskustelua ainakaan uusista aiheista ei kuultu. Lähinnä yleisön puolelta kritisoitiin nykyistä tutkimuksen rahoitusta. Panelistien puheenvuoroissa käsiteltiin muun muassa teknologian historiaa, jonka koettiin olevan noususuhdanteessa. Toisaalta tätä myös suhteutettiin teknologian historian tutkimuksen edelleen suhteellisen (volyymitaan ja tueltaan) vaatimattomaan tilaan Suomessa. Eva Heiskanen ehdotti puheenvuorossaan ajankohtaisena aihepiiriä teknologian ja tunteiden tutkimista nimenomaan monitieteisesti. Jari Romanainen

Tekesistä painotti nykyistä isompien, monitieteisten tutkijaryhmien kokoamista taklaamaan ajankohtaisia ongelmia, mieluisesti vuorovaikutuksessa (teknologia)politiikan tekijöiden kanssa. Jaakko Suominen puolestaan esitti (yhteiskunnallisen) teknologiaopetuksen ja -sivistyksen jalkauttamista laajemmalle yhteiskuntaan ja erityisesti opetukseen. Puheenjohtaja Marja Vehviläinen kertoi, että ainakin Helsingissä harkitaan tieteen- ja teknologiantutkimuksen maisterikoulutuksen aloittamista. Samoin hän toteasi, että tutkimusalan tiedotusta ollaan kehittämässä.

Tilaisuuden tarpeellinen tavoite lisätä yhteistyötä tutkijoiden kesken varmaan toteutui vähintään kohtalaisesti. Antoisinta lienee – kuten yleensä konferensseissa – epävirallinen osuus keskusteluineen. Jäin kuitenkin eniten miettimään tuota tavoitetta ”tehdä tunnetuksi” suomalaista teknologiantutkimusta. Kovin laajalle tapahtuma ei ainakaan minun havaintojeni perusteella näkynyt. Teknologiantutkijoiden ajatukset jäivät edelleen pääosin tutkijoiden omaan piiriin. Asian muuttamiseen varmaan tulevaisuudessa kiinnitetään enemmän huomiota.

Kirjoittaja on FL ja tutkii tietotekniikan kulttuurihistoriaa Turun yliopistossa. petpaju@utu.fi

